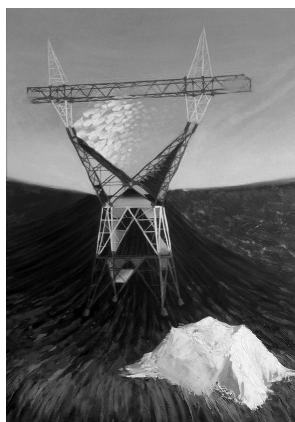

DÁNIEL BOTOND

KÖZÉPISKOLÁSOK VÁLLALKOZÓKEDVE

Tanulmányunkban egy székelyföldi kistérség középiskolásainak példáján azt vizsgáljuk, hogy mi jellemző azokra a fiatalokra, akik középiskolás korukban úgy tervezik, hogy valamikor a jövőben önfoglalkoztató vagy másoknak is munkát adó vállalkozóként fognak tevékenykedni. A vállalkozói hajlandóság mértéke mellett leginkább arra vagyunk kíváncsiak, hogy a vállalkozói tervekkel rendelkező fiatalok társadalmi-családi, illetve oktatási háttere, életmódja és jövőtervei miben másak a diákok többségéhez viszonyítva.

A romániai magyar ifjúságkutatások¹ a fiatalok körében magasabb vállalkozói arányokat mérnek, bár ebben jelentősen közrejátszik az, hogy ezek a kutatások nem a 15-29, hanem a 18-35 év közötti fiatalokat vizsgálták (8,5-9,5 százaléka) (Veres 2011). Több kutatás is azt mérte, hogy Erdélyben a magyar fiatalok felülreprezentáltak a románokhoz képest a fiatal vállalkozók között (Dalu 2011, Csata 2017). Az eredményekből pozitív tendenciát olvashatunk ki, hiszen a vállalkozók aránya a 2008–2013-as időszakban egy százalékot emelkedett (Barna–Kiss 2013), és azt is fontos megemlítenünk, hogy a LabourForceSurvey adatai alapján Csata szerint a romániai magyar fiatalok körében a vállalkozók és önfoglalkoztatók aránya 2002–2012 között mintegy 10,7-11,2 százalékos volt. (Csata 2017). Ugyanakkor a szakirodalomban arra nem találtunk magyarázatot, hogy az LFS és a GenezYS 2015 adatai között miért van ilyen nagy eltérés (3% a 11,2%-hoz képest). A vállalkozási hajlandóság mértéke 2008-ban hasonló volt ahhoz, amit a magyarországi kutatások találtak a magyar

... ahol van vállalkozó
szülő, illetve mindkét
szülő vállalkozó,
magasabb a diákok
vállalkozói kedve...

fiatalok esetében. Rövid távon (2-3 éven belül) az erdélyi magyar fiatalok 9 százaléka jelölte meg legfontosabb célként a vállalkozás alapítását, a középtávú (5 éven belüli) tervei között pedig 4-5 százalékuk tette első helyre (Kiss-Barna 2011, Bokor 2011, Ercsei-Kiss-Szabó 2011).

A vállalkozói hajlandóság mérése és a kutatás módszertana

■ Amint azt a rövid szakirodalmi áttekintésben is láttuk, a vállalkozói hajlandóság mérése több módszerrel is történhet. Az operacionalizálás során választhatjuk azt, hogy megkérdezzük a fiatalokat, tervezik-e saját vállalkozás indítását a közelebbi vagy távolabbi időben, a jövőbeni foglalkozásukat vagy munkaerő-piaci státusukat vizsgáló kérdésben megjeleníthetjük a „vállalkozó, saját vállalkozás indítása” opciókat, vagy akár nyílt kérdésben is megkérdezhetjük, hogy milyen foglalkozást vagy munkaerő-piaci státust képzelnek el maguk számára a jövőben. Általában azt tapasztaljuk, hogy valamivel kevesebben fogalmazzák meg nyílt kérdésre adott válaszaikban a vállalkozási terveiket (úgymond saját maguktól), mintha a listáról kellene kiválasztani előre megadott lehetőségként.

Aktuális kutatásunk a Gyergyó Területi Ifjúsági Tanács és a Gyergyói Községi és Szociális Erőforrásközpont szervezésében valósul meg, a tágabban értelmezett gyergyói kistérség (Gyergyószentmiklós–Maroshévíz térsége) hat magyar nyelvű középiskolájába járó diákokat vizsgáljuk. Az adatfelvételre 2018 decemberében került sor, iskolai tanórákon, online kérdőívek segítségével. A lekérdezés majdnem teljes körű volt, 1098 fiattól kaptunk válaszokat. A kérdőív 13 kérdéscsoportot és 103 kérdést tartalmazott, a fő témakörök a diákok időbeosztása, szabadidős és iskolán kívüli tevékenységei, önkéntesség, a települések ifjúsági életével kapcsolatos elégedettség, fiatalok problémáinak és igényeinek megismerése, pályaválasztás és jövőtervek, idegen nyelv és román nyelvtudás, illetve a román nyelvvel kapcsolatos attitűdök.

Kérdőívünk egy olyan kérdéssort tartalmazott, ahol arra kértük a diákokat, hogy fogalmazzák meg jövőterveiket azzal kapcsolatosan, hogy 20, 25, 30, illetve 35 éves korukban hol fognak élni, mivel fognak foglalkozni, mennyit fognak keresni, stb. A kérdések nyílt kérdések voltak, jelen elemzéshez azokat a fiatalokat választottuk ki, akik valamely időpontban azt válaszolták, hogy „vállalkozók”, „cégvezetők”, „magánvállalkozók” lennének.

A kutatás eredményeinek bemutatása

■ A kérdőívet kitöltő 1098 gyergyói középiskolás között végül 33 ilyen személyt találtunk. Ez az összes kitöltő 3 százaléka, ami egyébként közel áll a 15-29 éveseket vizsgáló ifjúságkutatásokban általában szereplő 3-4 százalékos arányhoz, illetve egy 2015-ös, öt erdélyi megye magyar tannyelven tanuló középiskolásaira reprezentatív kutatás eredményeihez is, ahol a mostanihoz nagyon hasonló 2,80 százalékos vállalkozói hajlandóságot mértünk, hasonlóan nyílt kérdéses módszerrel.²

A vállalkozástervező középiskolások családi-társadalmi háttere

■ A társadalmi háttér vizsgálatakor a *településtípus* és a *családtípus* esetén nem találtunk jelentős különbségeket. A városokban (Gyergyószentmiklós, Maroshévíz) és a környező községekben, falvakon élő középiskolások között nincs szignifikáns különbség a vállalkozói terveket illetően. Ugyanígy az sem határozza meg szignifikánsan ezeket a terveket, hogy az illető fiatal kétszülős vagy egyszülős családban él-e. Amit viszont érdemes megemlíteni, hogy egyetlenegy diák sem volt a hús, gyer-

mekotthonban élő középiskolásból, aki vállalkozóként látja önmagát 20-35 éves korában (Kürti–Dániel 2019).

A szülők *munkaerő-piaci helyzetét* illetően azt találtuk, hogy akárcsak a teljes diákság esetén a szülők többsége alkalmazotti státusban van. Bár a statisztikai elemzés nem mutat szignifikáns különbséget (ennek oka lehet az alacsony esetszám is), azért fontos megjegyeznünk, hogy a vállalkozni tervező diákok szülei, úgy tűnik, hogy összességében jobb munkaerőpiaci státussal rendelkeznek. Az apák esetén a vállalkozók aránya magasabb (42,5 százalék a 29,1 százalékhoz képest) és egyetlen nyugdíjas/betegnyugdíjas szülőt kivéve mindenki aktív a munkaerőpiacon. Az anyák esetében már találunk inaktívakat is (háztartásbeli, munkanélküli, nyugdíjas/betegnyugdíjas), de még így is néhány százalékkal magasabb a vállalkozók és az alkalmazottak aránya is, mint a teljes népességben. Bár a vállalkozást tervező diákok szülei valamivel magasabb arányban dolgoznak itthon, ez a két-három százalékos különbség nem szignifikáns.

Az *iskolai végzettség* szempontjából az apák viszonylag egyenletes eloszlást mutatnak. Több mint egyharmaduk (37,5 százalék) szakiskolai végzettséggel rendelkezik, körülbelül harmaduk (34,4 százalék) érettségivel és valamivel kevesebb mint harmaduk pedig legalább főiskolai, egyetemi végzettséggel (28,1 százalék). Ennek megfelelően a foglalkozások is eléggé megoszlanak: gazdálkodók (farmer, állattenyésztő – összesen 3 személy), mezőgazdaságban külföldön dolgozó, ács, asztalos (2 személy), autószerelő, benzinkutas, sofőr, buszsofőr, mentősofőr (3 személy), kőműves, nehézgépkész, faipari alkalmazott, egyéb alkalmazott, kereskedelmi ügynök, adminisztrátor (ami vonatkozhat cégvezetőre vagy például iskolai gondnokra), vallás tanár, építkezési vállalkozó, vállalkozó, üzletvezető. Az anyák esetében már változatosabb a kép, nagyobb arányban vannak az érettségizett (42,4 százalék) és felsőfokú végzettséggel rendelkező anyák (33,3 százalék), viszont találunk olyan személyt is, aki csupán általános iskolai végzettséggel rendelkezik (3 százalék). A szakiskolai végzettséggel rendelkezők 21,2 százalékot tesznek ki. A foglalkozások között olyanokat említettek, mint a takarítónő (2 személy), munkás és külföldi munkás (1 személy), bolti eladó (4 személy), pincér (2 személy), házvezetőnő, illetve háztartásbeli (4 személy), harangozónő, asszisztens (valószínűleg egészségügyi), adminisztrátor, vállalkozó, könyvelő, illetve megjelentek értelmiségi foglalkozások is, pedagógusok (óvónő, tanítónő, tanárnő, magántanárnő), pszichológus, humán erőforrás menedzser.

A családi háttér vizsgálata kapcsán az egyik legkézenfekvőbb kérdés, hogy vajon a vállalkozói szándék mögött megtalálható-e a *szülői minta*, a vállalkozni tervező diákok szülei önmaguk is vállalkozók-e. A vállalkozók aránya a teljes szülői népességben 28,7 százalék az apák és 10,1 százalék az anyák esetén.³ Ez összességében mintegy 317 családot jelent (a diákság 28,9 százaléka), mert vannak olyan családok, ahol mindkét szülő vállalkozó (80 család, 7,3 százalék), és olyanok, ahol csak egyik (237 család, 21,6 százalék). A szülői minta elég hangsúlyosan meghatározza a diákok vállalkozói terveit, bár messze nem teljes mértékben. A vállalkozást tervező diákok mintegy 42,5 százalékának édesapja önfoglalkoztató, vállalkozó (az anyák esetén az arány 15,2 százalék), viszont a vállalkozó családok gyerekeinek összességében csupán 4,41 százaléka mondta azt, hogy 20-35 éves korában vállalkozó, cégvezető lesz. Ettől függetlenül viszont találunk szignifikáns kapcsolatot a szülői háttér és a vállalkozói tervek között, hiszen ha minél több vállalkozó szülő van a családban, annál nagyobb arányban jelezték a diákok azt, hogy ők is vállalkozók terveznek lenni (ha nincs vállalkozó szülő, 2,4%, egy vállalkozó szülő esetén 3,8%, mindkét szülő esetén 6,2%; $p = 0,001$).

Továbbá nemcsak a munkaerő-piaci helyzet, hanem a *szülők iskolai végzettsége* is szignifikánsan meghatározza a diákok vállalkozói terveit. Mind az apák, mind az anyák esetén azt látjuk, hogy a vállalkozni tervező diákok szülei között jelentősen magasabb arányban található a felsőfokú végzettség (körülbelül kétszer annyian, mint a vállalkozni nem

tervező diákok szülei között), és sokkal kevesebben az általános iskolai végzettek. A különbségek az apák és az anyák esetén is szignifikánsak a 0,09-es szignifikancia szinten.

A szülők iskolai végzettségének összehasonlítása

Legmagasabb iskolai végzettség	Apák végzettsége		Anyák végzettsége	
	vállalkozni tervező	nem tervez vállalkozni	vállalkozni tervező	nem tervez vállalkozni
8 osztály vagy kevesebb	0,0	7,1	3,0	10,3
szakiskola, középiskola érettségi nélkül	37,5	37,5	21,2	26,4
szakiskola, középiskola érettségivel	34,4	42,0	42,4	45,8
főiskola, egyetem vagy magasabb	28,1	13,4	33,3	17,5
Összesen	100	100	100	100
Szignifikancia	0,057		0,087	

Forrás: saját szerkesztés.

A családok anyagi hátterét illetően a vállalkozást tervező diákok megfelelnek az átlagnak, sem a család összjövedelme, sem ennek szubjektív megítélése esetén nincs szignifikáns különbség közöttük és a többi diák között. A zsebpénz viszonylatában viszont jelentős különbséget találtunk. Míg a diákok havi zsebpénzének átlaga 154,17 lej, addig a vállalkozni tervezőké ennél mintegy 100 lejjel magasabb, 255,81 lej. Ez a különbség jelentős és statisztikailag is szignifikáns ($p = 0,003$).

Végül néhány érdekes eredményt osztanánk meg a *nemi különbségekkel* kapcsolatosan. Míg a teljes diákság körében a fiúk és lányok aránya 47,6 az 52,4-hez, addig a vállalkozást tervező fiatalok közel kétharmada (63,6 százalék) fiú, és csupán valamivel több, mint egyharmada (36,4 százalék) lány.⁴ Viszont a lányok még így is magasabb arányban vannak jelen a vállalkozni vágyók között, mint az anyák a tényleges vállalkozók között. A szülők esetén a nők aránya az önfoglalkoztatók, egyéni vállalkozók között csupán 30,29 százalék, az alkalmazottakkal rendelkező vállalkozók között pedig csupán 23,42 százalék (a teljes vállalkozói csoportban összesen 26,44 százalék).

Oktatási, tanulmányi helyzet

■ A térség középiskolásainak több mint kétharmada két nagy létszámú középiskolába jár, a többi diákon négy kisebb létszámú iskola osztozik. Az oktatási intézmények között világos sorrend állítható fel a bejutási átlagok és érettségi eredmények szerint (Kürti–Dániel 2019), ez pedig a közvéleményben is megjelenik, az iskolák eltérő presztízzsel rendelkeznek a térség közösségeiben. Az élen a két gimnázium található (a gyergyószentmiklósi Salamon Ernő Líceum, illetve a maroshévízi Kemény János), őket követi a Batthyány Ignác és a gyergyóalfalvi Sövér Elek Iskolaközpont. A sort a Fogarasy Mihály Műszaki Líceum és a gyergyóditrói Puskás Tivadar Szaklíceum zárja. Előzetes eredményeink számos ponton igazolják a társadalmi különbségek újratermelődésének törvényét: az oktatási intézményekben jelentősen különbözik a diákok társadalmi-gazdasági háttere, a magasabb presztízsű intézményekben magasabb, az alacsonyabb presztízsűekben pedig alacsonyabb státusú családok gyerekei tanulnak (Dániel 2019).

Ezek a különbségek még élesebben mutatkoznak a vállalkozói tervekkel rendelkező diákok esetén, bár nem pontosan úgy, ahogy várnánk: nem a gimnáziumba járók vannak többségben, hanem az egyik szaklíceum diákjai szerepelnek jelentős mértékben arányukon felül. A Batthyány Ignác Technikai Kollégium diákjai bár a teljes diákság 28,4 százalékát adják, ehhez képest a vállalkozni tervező diákok 42,4 százaléka jár ebbe az intézménybe. A Salamon Ernő Líceum diákjai arányaiknak megfelelő mértékben szerepelnek a vállalkozni tervező diákok között is, a másik jelentős különbség abból adódik, hogy az alacsonyabb presztízsű szakiskolákban alig találunk olyan diákot, aki vállalkozói tervekkel rendelkezik (csupán 2 személyt). Meglepő továbbá, hogy a maroshévízi gimnáziumban egyetlen diák sem említette ezt a jövőtervei között.⁵

Ami a szakokat illeti, a gimnáziumi tanulók leginkább a matematika-informatika, illetve társadalomtudomány szakokról (7 + 5), a szaklíceumi tanulók pedig a képvágó-szövegszerkesztő (médiá), gazdasági technikus és turizmus-vendéglátás szakokról (5 + 5 + 4) kerülnek ki.⁶

A vállalkozói kedv az életkor előrehaladtával erősödik, ugyanakkor érdekes eredmény, hogy a legmagasabb tanulmányi átlaggal rendelkezők körében nagyon alacsony a vállalkozni tervezők aránya. A kilencedikesek még csupán 0,7 százaléka említette, hogy 20-35 éves korában vállalkozó lenne, ez az arány évfolyamról évfolyamra nő, előbb 2,7, majd pedig 4,3-5,1 százalékra ($p = 0,014$). Ennek megfelelően a vállalkozni tervező diákok 70 százaléka XI–XII. osztályos, csupán negyedük tizedikes, és 6,1 százalékuk kilencedikes. A vállalkozni tervezők és társaik tanulmányi eredményei közötti különbségek statisztikailag nem szignifikánsak, de jelzésértékű, hogy a vállalkozni tervező diákok alig három százalékának van 9,50 fölötti átlaga, míg a teljes népességben ez az arány 15 százalék. Ehhez kapcsolódóan izgalmas eredmény, hogy a 9,50 fölötti átlaggal rendelkező diákok (146 diák) csupán 0,7 százaléka (egyetlen személy) válaszolta azt, hogy valamikor 20-35 éves korában vállalkozó lesz. A nyelvtudás esetén sem találunk szignifikáns különbséget, itt egyedül az angol nyelv esetén tűnik úgy, mintha a vállalkozni vágyók gyengébb nyelvtudással rendelkeznenek.

A vállalkozni tervező diákok jövőtervei

■ A középiskolások jövőterveit három fő dimenzióban ragadtuk meg. Vizsgáltuk, hogy mennyire konkrét elképzelésekkel rendelkeznek a jövőjükkel kapcsolatosan, inkább továbbtanulás- vagy inkább munkaorientáltak-e, illetve terveznek-e érettségizni. Továbbá megvizsgáltuk a középiskola befejezése utáni, rövid távú terveiket, valamint a hosszú távú terveik közül a családalapításra, a legmagasabb iskolai végzettségre és a tervezett jövedelemre vonatkozókat.

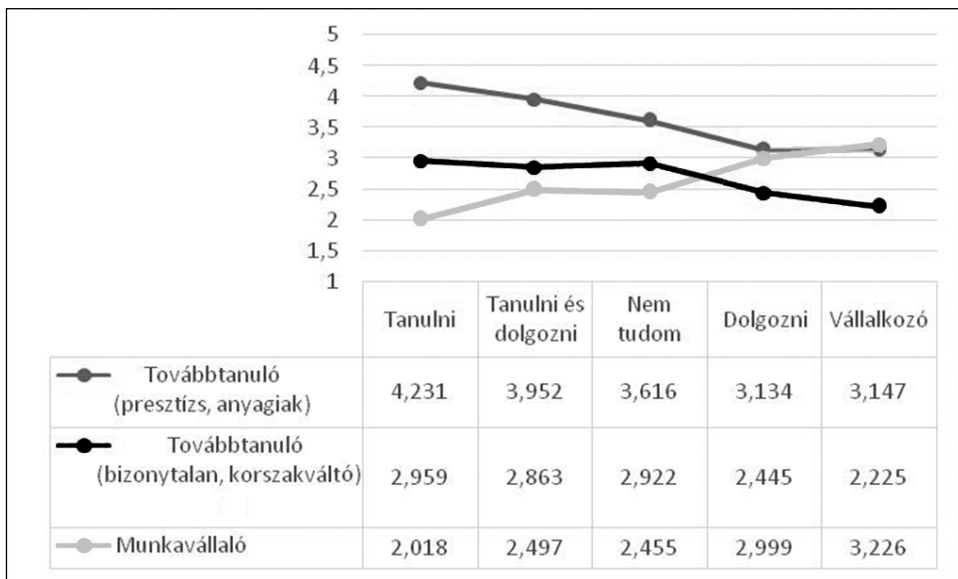
A vállalkozni tervező fiatalok néhány fontos jellemzőben térnek el a többségtől: határozottabb jövőképpel rendelkeznek, és erősen munkaorientáltak, magasabb jövedelmet szeretnének, és nagyobb arányban képzelik el az országban a jövőjüket. A továbbtanulás kapcsán ellentmondásos válaszokat kaptunk: bár közel kétharmaduk legalább egyetemi végzettséget szeretne, csupán 40 százalékuk mondta azt, hogy 20 éves korában tanulni fog.

A tervek határozottságát két kérdésnél is tetten érhetjük. A középiskola utáni tervek kapcsán gyakorlatilag mindegyiküknek van legalább valamilyen szintű elképzelése (közel 60 százalékuknak konkrét, 40 százalékuknak homályosabb, míg a többi diák 20 százalékának még elképzelése sincs, $p = 0,008$). Ugyanakkor 20-35 éves korokra vonatkozó tervek kapcsán sokkal kevesebben jelölték meg a „nem tudom” választ (ez a különbség 20 éves korban még nem jelentős, de 25-35 éves korokra már statisztikailag is szignifikáns).

A kutatás egyik legérdekesebb eredménye, hogy statisztikailag is jelentős különbségeket tapasztaltunk a diákok pályamentációs mintáiban, és ezek összefüggnek

a középiskola utáni tervekkel. Eltérő orientációs profilokkal rendelkeznek azok, akik középiskola után a továbbtanulást, a továbbtanulás melletti munkavállalást és a munkavállalást választották, illetve azok is, akik még nem tudtak arra választ adni, hogy 20 éves korukban mivel fognak foglalkozni (Dániel 2019). Ezt a képet teszi még árnyaltabbá és érdekesebbé, ha a vállalkozni tervezők profilját is az említett profilok mellé tesszük. Azt találjuk, hogy a 20-35 éves koruk között vállalkozni tervezők erősebben munkaorientáltak ($p = 0,02$) és kevésbé továbbtanulás-orientáltak ($p = 0,007$ és $p = 0,001$) mint társaik. Gyakorlatilag a továbbtanulók ellenpólusát képezik.

A diákok pályaaorientációs mintái

Forrás: saját szerkesztés.

Az erős munkaorientáció nem jelenti azt, hogy lemondanának a továbbtanulásról (egyébként is hasonló a két orientáció átlagpontoszáma). Nincs szignifikáns különbség sem az érettségizni kívánó diákok arányában, sem a tervezett legmagasabb iskolai végzettség esetén. Sőt ha a konkrét számokat nézzük, még magasabb arányokat látunk a vállalkozni tervezőknél, mint a többi diáknál: közel tíz százalékkal magasabb az érettségizni tervezők aránya,⁷ és a legmagasabb iskolai végzettség esetén a mesterképzést tervezők aránya is (27,3 százalék a 17,3 százalékhoz). Ennek némiképp ellentmond, hogy egy következő kérdésnél csupán 13 személy (a vállalkozni tervezők 40,63 százaléka) válaszolta azt, hogy 20 éves korában tanulni vagy tanulni és dolgozni fog. Ez az arány egyébként megfelel a teljes népesség átlagának (38,2 százalék).

A konkrét szakot megjelölők nagyjából két nagy csoportra oszthatók: az informatika, mérnöki, építész területen továbbtanulók (4 személy), valamint a gazdasági téren továbbtanulók (közgazdaságtan, marketing, menedzsment – 4 személy). Ezenkívül egy említést kapott a pszichológia, illetve a koreográfusi szak.

Ami a családalapítási terveket illeti a vállalkozni tervező fiatalok nem különböznek társaiktól, csupán 0,1 évvel alacsonyabb az általuk megjelölt életkor átlaga a házasságkötés és 0,7 évvel a gyerekvállalás esetén (25, 37, illetve 26,5 év). A tervezett jövedelem esetén viszont jelentős különbséget találunk ($p = 0,004$): átlagosan 4325,81 lejes jövedelemmel szeretnének majd rendelkezni, míg a nem vállalkozók átlaga közel 1000 lej-

jel alacsonyabb volt, 3397,96 lej. Szintén fontos eredmény, hogy úgy tűnik, társaikhoz képest magasabb arányban képzelik el a jövőjüket itthon. Mind a négy megadott életkor esetében magasabb azok aránya, akik itthon látják magukat az országban, a 30-35 éves életkorok esetén ezek a különbségek statisztikailag is szignifikánsak.

A konkrét szakmákról nehezebb képet alkotnunk, mivel a többségük mind a négy életkor esetében a magánvállalkozó, vállalatvezető, vállalkozó, cégvezető válaszokat adta meg. Így a továbbtanulásnál már említett szakmák mellett csak néhányat tudunk felsorolni. Ezek között egyaránt megtalálhatók a fizikai jellegűek (segédmunkás külföldön, kőműves, sofőr-kamionsofőr), a gazdálkodók, ugyanakkor a fotós-videós, szerkesztő, könyvelő, pénzügyi tanácsadó, menedzser, mérnök-informatikus, építész-belső építész, koreográfus vagy szépségápolással foglalkozók is.

Következtetések

■ A gyergyói középiskolások mintegy 3 százaléka tervezi, hogy 20-35 éves korában önfenntartó vagy vállalkozó lenne. Ez az arány hasonló ahhoz, amit az elmúlt évek Kárpát-medencei és erdélyi magyar ifjúságkutatásai mértek. Tanulmányunkban a vállalkozói hajlandóság mértéke mellett arra kerestük a választ, hogy milyen jellemzői vannak azoknak a fiataloknak, akik vállalkozóként látják magukat a jövőben.

Az elemzés során néhány jól megfogalmazható tényezőt sikerült feltárnunk a vállalkozni tervező diákok társadalmi-családi, oktatási háttere, illetve életmódja és jövőtervei terén. Bár a vizsgált csoport tagjai nemcsak a legmagasabb presztízsű iskolából kerülnek ki (viszont azt is fontos megjegyezni, hogy az alacsonyabb presztízsű iskolában alig találunk vállalkozni tervező diákot), és tanulmányi eredményeik alapján sem a legmagasabb átlaggal rendelkező diákok, családi hátterük valamivel jobb, mint a többieké. Úgy tűnik, szüleik nem kiemelkedő, de az átlaghoz képest jobb munkaerőpiaci státussal és magasabb iskolai végzettséggel rendelkeznek, és valamivel nagyobb arányban dolgoznak itthon. Ezek a különbségek nem olyan nagyok, hogy statisztikailag szignifikánsak legyenek, sőt a családok jövedelmi helyzete sem magasabb, mint a többi családé. Érdekes viszont, hogy ennek ellenére a vállalkozni tervező diákok zsebpénze mintegy 65 százalékkal magasabb, mint társaiké. A szülői minta meghatározó, de nem elsődleges, hiszen a vállalkozó szülők gyerekei körében is csak 4 százalékos a vállalkozást tervezők aránya, nem jellemző, hogy a diákok többsége szülei nyomdokába lépne. Viszont azokban a családokban, ahol van vállalkozó szülő, illetve mindkét szülő vállalkozó, magasabb a diákok vállalkozói kedve, mint azokban a családokban, ahol nincs.

Emellett határozottabb jövőképpel rendelkeznek, kevésbé jellemző rájuk a bizonytalanság, erősebben munkaorientáltak, és magasabb jövedelmet szeretnének a diákok többségénél. Ennek ellenére a továbbtanulást sem mellőzik, hasonló arányban tervezik folytatni a tanulmányaikat, mint társaik, és hosszú távon jóval többen szeretnének mesteri fokozatot szerezni. Családalapítási terveik nem térnek el a többségétől.

Az általuk megjelölt szakmák alapján egyaránt megtalálhatjuk majd közöttük a fizikai és szellemi dolgozókat, értelmiségieket és menedzsereket, az önfenntartó/egyéni vállalkozókat és vállalkozókat egyaránt. Ugyanakkor fontos kihangsúlyozni, hogy csupán a diákok szándékait és terveit vizsgáltuk, ami korántsem jelenti azt, hogy ezek néhány év múlva ugyanígy meg is valósulnak. A kutatás további iránya pontosan ez lehet, alaposabban megvizsgálni a 19-24 éves (egyetemista/fiatal felnőtt) korosztályt és jelenlegi tudásunkat kiegészíteni azzal, hogy mi jellemző azokra a fiatalokra, akik abban az életkorban rendelkeznek vállalkozói tervekkel, megjelenik-e a tervek folytonossága, vagy inkább új, más társadalmi jellemzőkkel rendelkező fiatalok jelennek meg a vállalkozást tervezők csoportjában.

■ KÖNYVÉSZET

- Barna Gergő – Kiss Tamás: *Erdélyi magyar fiatalok 2013*. Kutatásjelentés. Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kós Károly Akadémia Alapítvány, Európai Tanulmányok Központja, Kvár, 2013.
- Bauer Béla – Pillók Péter – Ruff Tamás – Szabó Andrea – Szanyi F. Eleonóra – Székely Levente: *Magyar Ifjúságkutatás 2016 – Az ifjúságkutatás első eredményei. Ezek a mai magyar fiatalok!* Társadalomkutató Kft. 2017.
- Bene Viktória – Krémer Balázs – Pintye Zsolt: *A 15-29 éves korosztály foglalkoztatásáról és munkaerő-piaci perspektíváiról – a Magyar Ifjúság Kutatás 2016 adatainak tükrében*. In: Nagy Ádám (szerk.): *Margón kívül – Magyar ifjúságkutatás 2016*. Excenter Kutatóközpont, 2018. 98–153.
- Bokor Zsuzsa: *Retradicionalizálódás? Erdélyi fiatalok a családról, gyermekekről, főzészről és munkáról*. In: *Erdélyi magyar fiatalok: Összehasonlító elemzés*. Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kriterion, Kvár, 2011. 151–170.
- Czibere Ibolya: *Települési és regionális egyenlőtlenségek a 18-29 éves ifjúsági korosztály körében: Munkaerőpiac – jövőtervezés – Érvényesülés*. In: Nagy Ádám – Székely Levente (szerk.): *Másodkézből – Magyar Ifjúság 2012*. ISZT Alapítvány, Kutatóközpont, 2014. 45–72.
- Csata Zsombor: *Helyzetkép a határon túli magyar fiatalok munkaerőpiaci és gazdasági helyzetéről*. In: Papp Z. Attila (szerk.): *Változó kisebbség. Kárpát-medencei magyar fiatalok. A GeneZYs 2015 kutatás eredményei*. Mathias Corvinus Collegium – Tihanyi Alapítvány, Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont Kisebbségkutató Intézet, Bp., 2017. 367–390.
- Dalu N. Iulian: *Oktatás és munka a román és a magyar fiatalok értékrendjében*. In: *Erdélyi magyar fiatalok: Összehasonlító elemzés*. Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kriterion, Kvár, 2011. 85–90.
- Dániel Botond: *Gyergyói középiskolások 2018*. Kutatási jelentés – megjelenés alatt. Gyergyószentmiklós, 2019.
- Ercsei Kálmán – Kiss Zita – Szabó Júlia: *Fiatalok szabadidős fogyasztása, önállósodása és jövőképe a marosvásárhelyi Fél-sziget-vizsgálatok alapján*. In: *Erdélyi magyar fiatalok: Összehasonlító elemzés*. Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kriterion, Kvár, 2011. 233–260.
- Fazekas Anna: *Dél-Alföld – Regionális Ifjúsági Helyzetelemzés*. In: Nagy Ádám – Székely Levente (szerk.): *Harmadrészt – Magyar Ifjúság 2012*. ISZT Alapítvány – UISZ Alapítvány – Excenter Kutatóközpont, 2015. 151–206.
- Fazekas Anna – Dobó István: *Őn és tükörkép: Identitás, értékek*. In: Nagy Ádám – Székely Levente (szerk.): *Negyedszázad. Magyar Ifjúság 2012*. Iuvenis Ifjúságszakmai Műhely – ISZT Alapítvány – Excenter Kutatóközpont – Új Ifjúsági Szemle Alapítvány, 2016. 308–338.
- Gaszó Tibor: *Munkaerő-piaci helyzetkép*. In: Székely Levente (szerk.): *Magyar Ifjúság 2012 – Tanulmánykötet*. Kutatópont, 2013. 127–151.
- Kiss Tamás – Barna Gergő: *Erdélyi magyar fiatalok 2008*. A vizsgálatról és a kötetéről. In: *Erdélyi magyar fiatalok: Összehasonlító elemzés*. Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kriterion, Kvár, 2011. 7–28.
- Kürti Tünde – Dániel Botond: *Gyermekotthonban élő középiskolások tanulmányi helyzetének, életmódjának és jövőterveinek vizsgálata a gyergyói kistérségben*. Erdélyi Társadalom 2019. 2.
- Nagy Ádám – TiboriTímea: *Narratívák hálójában: Az ifjúság megismerési és értelmezési kísérletei a rendszerváltástól napjainkig*. In: Nagy Ádám – Székely Levente (szerk.): *Negyedszázad. Magyar Ifjúság 2012*. Iuvenis Ifjúságszakmai Műhely – ISZT Alapítvány – Excenter Kutatóközpont – Új Ifjúsági Szemle Alapítvány, 2016. 400–431.
- Ruff Tamás: *Ifjúsági mobilitás: Hajlandóság, lehetőségek és tervek*. In: Székely Levente (szerk.): *Magyar Ifjúság 2012 – Tanulmánykötet*. Kutatópont, 2013. 152–178.
- Szeitl Blanka: *Válságról válságra: Az ifjúság gazdasági pozíciója és tudatossága*. In: Nagy Ádám – Székely Levente (szerk.): *Negyedszázad. Magyar Ifjúság 2012*. Iuvenis Ifjúságszakmai Műhely – ISZT Alapítvány – Excenter Kutatóközpont – Új Ifjúsági Szemle Alapítvány, 2016. 118–146.
- Székely Levente: *Az új csendes generáció*. In: Nagy Ádám – Székely Levente (szerk.): *Másodkézből – Magyar Ifjúság 2012*. ISZT Alapítvány, Kutatópont, 2014. 9–28.
- Székely Levente – NagyÁdám: *Közép-Magyarország – Regionális Ifjúsági Helyzetelemzés*. In: Nagy Ádám – Székely Levente (szerk.): *Harmadrészt – Magyar Ifjúság 2012*. ISZT Alapítvány – UISZ Alapítvány – Excenter Kutatóközpont, 2015. 9–44.
- Veres Valér: *A fiatalok munkaerő-piaci helyzete, a társadalmi közérzet és a problémaérzékelés rétegspecifikus eltérései*. In: *Erdélyi magyar fiatalok: Összehasonlító elemzés*. Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kriterion, Kvár, 2011. 55–84.

■ JEGYZETEK

- 2007–2008-ban fiatal kutatás is megvalósult, az egyik összességében vizsgálta a romániai fiatalokat, a másik az erdélyi román fiatalokat, a harmadik pedig az erdélyi magyar fiatalokat.
- A „Karrier Panel 2015” nevet viselő kutatást a kolozsvári Max Weber Társadalomkutatásért Alapítvány és a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Magyar Szociológia Tanszéke szervezte. 1109 középiskolást kérdeztünk meg önkéntöltés kérdőív segítségével, egy hasonló nyílt kérdésre 31 személy válaszolta azt, hogy 26 éves korában vállalkozó tervez lenni.
- A vállalkozói kategória is elég vegyes, beletartoznak azok a cégvezetők, tulajdonosok, akiknek vannak alkalmazottai (16,7 százalék az apák esetén, 5 százalék az anyák esetén), és azok is, akik egyéni vállalkozók, önfoglalkoztatók, gazdálkodók (12 százalék az apák, 5,1 százalék az anyák esetén) (Dániel 2019).
- Ennek megfelelően a fiúk között a vállalkozói hajlandóság 4,2 százalékos, míg a lányok körében csupán 2,2 százalékos. A különbség statisztikailag is szignifikáns ($p = 0,045$)
- Ezek, az iskolák között észrevehető különbségek statisztikailag nem szignifikánsak, amiben valószínűleg az alacsony esetszám is közrejátszik.
- Rajtuk kívül egy-egy természettudomány, filológia, könyvelő, kereskedelmi technikus, állategészségügyi technikus, mechatronika, illetve teológia szakos diákok találunk.
- Gyakorlatilag a 32 diákból 29 érettségizni szeretne, és nemcsak a gimnáziumba járók, hanem a szaklíceumba járók is.